

RØDDER I SACHSEN

Af Knud J. Holdt

Den tyske flod Weser løber igennem hansestaden Bremen og udmunder i Nordsøen ved Bremerhaven. Nord for Kassel i Hessen forener floderne Fulda og Werra sig; og først herfra kaldes floden Weser, selvom navnet Werra egentlig er det samme som Weser. Ordet Weser/Werra skulle komme af en rod *weis med betydningen "flyde (som vand)" og findes i andre gamle vandløbsnavne (hydronymer). Ca. 100 km nord for sammenløbet af Fulda og Werra støder Weser på Wesergebirge og tvinges derfor i vestlig retning ved Hameln, inden den igen drejer mod nord ved Minden. Ved sydskråningerne af Wesergebirge, ca. 60 km sydvest for Hannover, ligger byen Rinteln og 6 km øst herfor bydelen Schaumburg. Kører man op ad Burgstrasse i Schaumburg, når man frem til borgen Schaumburg, der har givet navn til nutidens bydel. Stednavnet Schaumburg er en 500 år gammel lydændret udgave af Schauenburg, der betyder "borg med udsigt". Nord for borgen stiger terrænet til 336 meter over havet, mod syd slynger Weser sig i smukke kurvede mæandre. Omkring år 1100 blev der her opført en "jagthytte" på bjergknolden Nesselberg ("nældebjerg"), der ligger i en højde af 225 meter over havet. Denne bygning tilhørte Adolf af Rodenberg ("det røde bjerg"): en person, der blev grundlægger af et dynasti, som med årene skulle få skæbnsvanger magt over Daneriget/Danmark. Lokaliteten Rodenberg ligger nord for Wesergebirge cirka midtvejs mellem Schaumburg og Hannover. Det romersk-tyske rige, der opløstes i 1806 under Napoleon, havde i sin tidlige fase fire grundbestanddele nord for Alperne (ud over Lothringen). Disse var hver styret af en hertug ("leder af hæren"). Disse fire hertuger regerede over fire separate tysktalende folkeslag, nemlig frankerne, schwaberne, bayernerne og sakserne. Et kollegium udvalgte blandt hertugerne en tysk konge, der siden - som sidste trin på karrierestigen - kunne kåres til romersk-tysk kejser. Denne sad imidlertid på valgkollegiets (kurfyrsternes) nåde, og en del af disse kejsere valgte derfor i store dele af deres regeringstid at opholde sig syd for Alperne, da forholdene nord herfor ofte var alt for komplicerede, grundet de egenrådige hertuger. Hertugen af Sachsen og hans magtområde (Hartogdom Sassen) lå i den nordlige del af Tyskland; og det var herfra konkurrencen med Daneriget og siden indblandingen i Danmarks indre anliggender udgik. Lothar 3. (ca. 1070-1137) var hertug af Sachsen og i sine sidste 12 år såvel konge som kejser af det romersk-tyske rige. Hertugerne havde under sig regionale "godsforvaltere", kaldet

grever. En greve betyder egentlig en skriverkarl (kommer af græsk graphain, "skrive").

Nordalbingia

I år 1111 udnævner sakserhertugen Lothar en ny greve til at administrere Holsten og Stormarn nord for Elben. Valget falder på Adolf af Schauenburg (Rodenberg) i Weserbergland. Denne Adolf er stamfader til dem, man i dansk historie kalder de holstenske grever. Navnet Adolf er det førende navn i denne holstenske greveslægt, og i 1448 er det således Adolf 8., der regerer i Holsten og Stormarn. Derfor ville det give god mening at kalde denne holstenske greveslægt for Adolf-slægten. Navnet Gerhard er også et hyppigt brugt navn; og i 1448 er man nået til Gerhard 7. i holstengreveslægten (schauenburgerne). Denne brugte i øvrigt, hvad der nu opfattes som et nældeblad som våbenmærke, hvilket den tog med sig fra besiddelserne i Weserbergland. Efter at Adolf 1. i år 1111 var blevet udnævnt til greve nord for Elben (Nordalbingia), gik han i krig mod venderne, bosiddende i det nuværende østlige Holsten (Wagrien). Snart undertvinges den slaviske befolkning i Wagrien, dvs. dræbes, fordrives eller gøres til livegne (slaver) på de senere store holstenske godser i det erobrede land. Disse blev styret lidt i samme stil som det senere tyske godsejervælde på Lolland og Sjælland. Adolf 1.s søn, Adolf 2., efterfølger ham som holstensk greve og grundlægger i 1143 Lybæk ved den ødelagte vendiske (wagriske) handelsby nær Trade-flodens udløb. En af det 20. århundredes bedste kendere af danmarkshistorien hedder Hans Valdemar Gregersen (1920-2006). I 1981 forfattede han historieværket "Danmarks Historie: Slesvig og Holsten før 1830", som han tilegnede historikeren Troels Fink (1912-1999), den store sønderjyllandskender. Hvis man ønsker sig et solidt fundament til forståelse af Danmarks omvekslende historie 1448-2015, er H.V. Gregersen uomgængelig. Til belysning af de holstenske grever og deres relation til Danmark er det nyttigt at konsultere ovennævnte bog. På side 473 listes "De holstenske grever af huset Schauenburg" (Adolf-slægten) fra år 1111 fremefter. Om Lybæks grundlæggelse som holstensk havneby skriver H.V. Gregersen: "Erobringen af Wagrien, det nuværende østlige Holsten, havde skaffet det tyske folk en kyst ved Østersøen, og med et klart blik for, hvad det kunne komme til at betyde, grundlagde Adolf 2. i 1143 Lübeck i nærheden af den ødelagte vendiske bebyggelse." (s.100). I de første generationer efter 1143 voksede byen kun langsomt i indflydelse; men efter at Heinrich von Schwerin havde bortført den danske konge på Lyø 7/5 1223 og holdt ham fangen i flere år (og siden de danske kongesønner, indtil

løsepengene var betalt), gik det fremad for Lybæk.

Herom skriver Gregersen: "I løbet af 1220'erne fandt et vældigt omslag sted i Danmarks magtstilling, og det var omtrent samtidigt med, at det tyske folk var blevet bofast ved Østersøen. Følgen blev, at den storhandel, der helt siden vikingetiden hovedsagelig havde været et dansk-nordisk foretagende, nu i løbet af ganske få årtier blev overtaget af tyske købmænd fra havnebyerne ved Østersøen, og blandt disse indtog Lübeck en førsterang." (s. 109). Før 1223 var situationen den, at: "Slesvig endnu på den tid var centrum for transithandelen til Østersøområdet [Gotland, Rusland m.v.]. Endnu i begyndelsen af 1200-årene foregik denne handel via danske havne, og det er derfor, at også Åbenrå bys skrå - nogenlunde jævn gammel med stadsretten fra Slesvig - omtaler handel på Skåne." (s. 109). Den foretrukne sejlroute østpå gik formentlig gennem Grøn-sund, dvs. farvandet mellem Falster og Sjælland (se Skånsk Fremtid nr. 64, s. 8). Efter at grev Adolf 4. er død i 1261, følger der tre Gerhard'er som grever i Holsten og Stormarn. Den tredje af disse, Gerhard 3., er i danmarkshistorien bedre kendt som grev Gert eller den kullede greve (død 1/4 1340). Ved arveling inden for Adolf-slægten var Holsten med tiden blev opsplittet i forskellige mindre områder: Pinneberg, Segeberg, Kiel og Rendsburg. Grev Gert var fra den sidstnævnte linje. Grev Gerts to sønner, Heinrich 2. og Claus (Nikolaus), mødtes efter faderens død med Valdemar 4. Atterdag 19/5-21/5 1340 for at finde en modus vivendi. Det skete i Lybæk. De to grevesønners betingelse for et forlig var, at "tronkrævererne Valdemar Atterdag skulle ægte hertugens søster" (s. 130), hvis farmor var af Adolf-slægten. Da Heinrich 2. dør i 1384, efterfølges han som holstensk greve af sønnen Gerhard 6. (død 1404). I 1386 holdes der et møde mellem den nordiske barnekonge Oluf 2. (1370-1387) og det holstenske greveparti, hvor resultatet skal have været, at holstengreverne "skulle besidde hertugdømmet Slesvig arveligt fra barn til barn" (s. 150).

Til København

Gerhard 6. (den kullede greves barnebarn) havde sønnerne Adolf 8., Gerhard 7. og Heinrich 4.; samt datteren Hellwig/Heilwig (g.m. Diedrich af Oldenburg/Delmenhorst, vest for Bremen). I Danmark og den nordiske union afløstes Erik af Pommeren af sin søstersøn Christoffer af Bayern (1440-1448). Christoffer, der på fædrene side var en wittelsbacher, døde imidlertid barnløs i 1448, og det danske rigsråd så sig derfor om efter et nyt kongesemne. Holstengreven Adolf 8. (den kullede greves oldebarn) var også barnløs og måske netop derfor

brugbar som overgangsfigur i et valgkongedømme. Adolf afslog imidlertid tilbuddet, men fandt til gengæld hurtigt på et modforslag, der skulle vise sig at få fatale følger i de næste 567 års danmarkshistorie.

Han henviste nemlig det danske rigsråd til sin holstensk-grevelige søstersøn, Christian; og det danske rigsråd bed på maddingen. Dette skulle deres efterfølgere i rigsrådet (og dermed danskerne, på hvis vegne de regerede) bitterligt komme til at fortryde op gennem 1500- og 1600-årene. Især efter Skaanes Forliis (Holbergs udtryk) i 1658 og det holstensk-grevelige statskup i København i 1660.

Adolf 8.s nevø (søstersøn) blev siden kendt som Christian 1. (1448-1481). På Gottorp Slot skulle tronkandidat Christian for sin udstationering i Danmark afgive et højtideligt løfte om at overholde den holstensk-grevelige Constitutio Valdemariana fra 1326 (s. 172). Gregersen skriver herom: "han har uden tvivl afgivet sit løfte uden det danske rigsråds vidende. Han lovede heri, at 'hertugdømmet Sønderjylland ikke måtte forenes eller sammenlægges med Danmarks rige og krone, således at den samme hersker over begge'." (s. 173).

I 1448 satte en direkte efterkommer af den kullede greve (blandt holstensk-sindede kaldet "de groote Gert") sig således på Danmarks trone - og med dette en slægt, for hvem det saksiske (tyske) Holsten var fædrelandet, ikke Danmark. Denne slægt var dygtigere end samtidens danskere på ét punkt: evnen til at tilrane sig magt og jord (territorier) - og sikre sig dette for deres efterkommere. Det skete især på nabo-folkenes bekostning (wagrierne, sønderjyderne, danskerne). Men selv egne slægtninge blev ikke skånet for deres magt- og have-syge. Konflikten mellem Gottorp og København skal ses i dét lys. I 1657 var den københavnske grevekonges motiv for krigserklæringen, at han uretmæssigt var blevet afsat som tysk biskop i Bremen "i den forrige krig". Det kostede Danmark Skaane - nu på 357. år.

Grevekongerne i København bestemte efter 1660, hvad der måtte siges, skrives og trykkes i det vestensundske Danmark. At kritisere censurens ophavsmænd blev betragtet som "majestætsforbrydelse", og det kunne få alvorlige konsekvenser for den formastelige.

Hvordan lige Skaane blev skrevet ud af danmarkshistorien i tiden 1660-1849 (-2015), bliver nok aldrig helt opklaret; men at eneherskeren (monarken) via censuren og magten over kirke og universitet spillede en afgørende rolle ved fremkomsten af dette hukommelsestab, kan der vist ikke være megen tvivl om. Den svenske besættelsesmagt øst for Øresund og Jyllandshavet (Kattegat) kunne i længden ikke have ønsket sig en bedre allieret end enevoldsmagten i København - og dennes nutidige arvtagere.